УДК 37.018:37.091(477)
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.21

Дроботенко Мар'яна Олександрівна,
доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії імені професора М. Култаєвої
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
orcid.org/0000-0002-8053-5595

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРОСТІР ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті здійснено філософсько-антропологічне обґрунтування національно-патріотичного виховання як простору життєтворчості особистості. Показано, що сучасна соціокультурна ситуація, позначена війною, глобалізаційними викликами та ціннісними трансформаціями, актуалізує потребу у вихованні громадян, здатних до духовної самореалізації, екзистенційної відповідальності та культурного самоствердження. Національно-патріотичне виховання розглядається не лише як педагогічна система формування громадянських компетентностей, а і як антропологічний простір життєтворчості – середовище, де особистість осмислює власну ідентичність, відкриває сенс буття через служіння спільноті та утвердження цінностей добра, свободи й гідності.

Проаналізовано класичні та сучасні концепції патріотичного виховання (Й. Гердер, В. Гумбольдт, Дж. Дьюї, М. Бердяєв, В. Франкл, Е. Фромм, П. Фрейре, В. Кременя, О. Сухомлинської, І. Зязюна та ін.), у яких ідея духовного становлення людини поєднується з її соціальною відповідальністю. Уточнено, що філософсько-антропологічна перспектива надає виховному процесу глибинного виміру, де патріотизм постає не як ідеологічна настанова, а як екзистенційна цінність, що вкорінює особистість у національній культурі, водночас відкриваючи її до діалогу з іншими культурами.

Розкрито потенціал освітнього середовища як простору життєтворчості, у якому формується рефлексивне ставлення до історії, культури, духовних традицій народу. Підкреслено, що інтеграція національно-патріотичного виховання у філософсько-антропологічну модель освіти сприяє подоланню фрагментарності ідентичності, розвитку етичної зрілості, становленню внутрішньо мотивованої, життєтворчої особистості.

Зроблено висновок, що перспективи розвитку національно-патріотичного виховання пов'язані з переходом від нормативно-ідеологічних до культурно-антропологічних моделей, у межах яких виховання розуміється як процес духовного самотворення та діалогічного утвердження власної людяності.

Ключові слова: життєтворчість, національно-патріотичне виховання, філософська антропологія, духовна самореалізація, культурна ідентичність, освіта.

Drobotenko Mariana,
Doctor of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy
named after Professor M. Kultayeva
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
orcid.org/0000-0002-8053-5595

NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION AS A SPACE OF PERSONAL LIFE CREATIVITY

The article presents a philosophical and anthropological justification of national and patriotic education as a space of personal life creativity. It demonstrates that the current sociocultural situation, marked by war, globalization challenges, and value transformations, actualizes the need to educate citizens capable of spiritual self-realization, existential responsibility, and cultural self-affirmation. National and patriotic education is considered not only as

© Дроботенко М. О., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

a pedagogical system for developing civic competencies but also as an anthropological space of life creativity – an environment where an individual comprehends their identity and discovers the meaning of existence through service to the community and affirmation of the values of goodness, freedom, and dignity.

Classical and contemporary concepts of patriotic education (J. Herder, W. von Humboldt, J. Dewey, N. Berdyaev, V. Frankl, E. Fromm, P. Freire, V. Kremen, O. Sukhomlynska, I. Zyazyun, and others) are analyzed, showing the interconnection between the spiritual development of a person and their social responsibility. The study clarifies that a philosophical-anthropological perspective gives the educational process a deeper dimension, where patriotism appears not as an ideological directive but as an existential value that roots the individual in national culture while opening them to dialogue with other cultures.

The potential of the educational environment as a space of life creativity is revealed, emphasizing the formation of a reflective attitude toward history, culture, and spiritual traditions. Integrating national and patriotic education into a philosophical-anthropological model of education contributes to overcoming identity fragmentation, fostering ethical maturity, and developing an intrinsically motivated, life-creative personality.

It is concluded that the future of national and patriotic education lies in the transition from normative-ideological to cultural-anthropological models, within which education is understood as a process of spiritual self-creation and dialogical affirmation of humanity.

Key words: life creativity, national and patriotic education, philosophical anthropology, spiritual self-realization, cultural identity, education.

Постановка проблеми. Сучасна українська освіта перебуває в стані глибокої трансформації, спричиненої як соціокультурними, так і політичними викликами, пов'язаними з війною, глобалізацією та кризою ідентичності. В умовах пошуку нових гуманістичних орієнтирів національно-патріотичне виховання набуває особливого значення як процес формування не лише громадянської свідомості, а й життєтворчої позиції людини, здатної до смислового самотворення, відповідальності та культурної дії. Виникає потреба осмислення патріотизму не лише як морально-політичного феномена, а і як екзистенційного та життєтворчого ресурсу, що розкриває потенціал особистості в процесі духовного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика національно-патріотичного виховання у філософському, антропологічному та педагогічному контекстах має тривалу історію, яка охоплює як класичні концепції становлення особистості, так і сучасні підходи до освіти в умовах глобалізації, війни та культурної трансформації.

Класичні філософсько-педагогічні ідеї патріотичного виховання закорінені в традиціях гуманістичної філософії, де особистість розглядається як носій духовної свободи та моральної відповідальності перед спільнотою. У працях Й. Гердера патріотизм постає як природна любов до культури свого народу, що водночас не виключає відкритості до інших культур (Herder, 2002, p. 45). І. Кант у своїй етиці обґрунтовував ідею морального обов'язку, у межах якої патріотизм може бути осмислений як форма відповідальності перед людством і державою (Kant, 1996, p. 72). Г. Гегель у «Філософії права» розглядав державу як моральну цілісність, у якій виховання патріотизму забезпечує усвідомлення особистістю своєї належності до спільного духу нації (Hegel, 1991, p. 105).

У XX столітті акцент у розумінні патріотизму поступово зміщується з ідеологічної площини в напрямі культурно-антропологічного осмислення. М. Бубер (1995, p. 62) розглядає виховання як діалогічний процес, у якому людина пізнає себе через зустріч з Іншим, а тому національна ідентичність формується як етичний досвід співбуття. Г. Марсель і П. Тілліх наголошували на духовному вимірі патріотизму, що полягає у вірності вищим цінностям буття, а не лише політичним символам. В. Франкл (2006, p. 113) підкреслював, що почуття належності до Батьківщини може бути джерелом екзистенційної стійкості та життєтворчої сили особистості.

У філософії освіти середини XX століття значний вплив мала концепція Дж. Дьюї, який розглядав освіту як соціальний досвід, спрямований на формування демократичної культури та відповідального громадянства (Dewey, 2011, p. 89). П. Фрейре (2000, p. 72) розвинув ідею освіти як практики свободи, у якій виховання має сприяти пробудженню критичної свідомості та соціальної активності. Ці підходи створили методологічну основу для сучасного осмислення національно-патріотичного виховання як процесу життєтворчості – поєднання

індивідуальної самореалізації з відповідальністю перед спільнотою.

Сучасний філософсько-педагогічний дискурс зосереджується на пошуку балансу між національною ідентичністю та універсальними гуманістичними цінностями. М. Нусбаум (Nussbaum, 2010, p. 45) обґрунтовує концепт «освіти для людяності», наголошуючи, що патріотизм повинен базуватися на емпатії, повазі до гідності іншого та космополітичному розумінні відповідальності. Г. Бієста (Biesta, 2021, p. 19) пропонує бачення освіти як простору зустрічі з реальністю світу, де формується суб'єктність, спроможна до морального вибору та співдії. Ці підходи перегукуються з позиціями П. Рікера (Ricoeur, 2004, p. 95), який розглядає національну пам'ять й історичну свідомість як умови формування ідентичності, що поєднує пам'ять і творчість.

В українській гуманітарній думці (Кремень, 2018, с. 214) національно-патріотичне виховання трактується як складник духовного розвитку суспільства, спрямований на формування цінностей гідності, свободи та любові до Батьківщини. Освітній процес у цьому вимірі розглядається як культуротворчий простір, у якому відбувається життєтворення особистості через осягнення історичного досвіду, культури, мови та духовних традицій українського народу.

Отже, огляд досліджень дає змогу констатувати, що сучасна наукова парадигма національно-патріотичного виховання інтегрує класичні ідеї моральної автономії (Kant, Hegel), гуманістичні концепції діалогу та духовної спільності (Buber, Frankl), а також сучасні підходи до освіти як простору критичного мислення й життєтворчості (Dewey, Freire, Nussbaum, Biesta).

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні філософсько-антропологічного аналізу, системного підходу та компаративного методу, що дає змогу комплексно оцінити феномен національно-патріотичного виховання, його сутнісні характеристики, культурно-ціннісні контексти й практичні прояви життєтворчості особистості. Використано методи аналізу та синтезу наукових джерел, інтерпретації філософських концепцій, а також методи теоретичного моделювання педагогічних практик.

Об'єкт дослідження – процес національно-патріотичного виховання в сучасній українській освіті. Предмет дослідження – філософсько-антропологічні умови та механізми формування життєтворчої позиції особистості через національно-патріотичне виховання.

Метою статті є філософсько-антропологічне обґрунтування національно-патріотичного виховання як простору життєтворчості, у якому формуються механізми духовної самореалізації, екзистенційної відповідальності та соціокультурного самоствердження особистості. Це передбачає виконання таких науково-дослідних завдань: проаналізувати сучасні підходи до патріотичного виховання в українському та зарубіжному філософсько-педагогічному дискурсі; визначити філософсько-антропологічні засади життєтворчості як основи виховного процесу; окреслити роль освітнього простору у формуванні життєтворчої та патріотично орієнтованої особистості; систематизувати перспективи розвитку національно-патріотичного виховання в контексті духовної самореалізації та культурної суб'єктності.

Операціоналізація ключових понять. З огляду на філософсько-антропологічний підхід, національно-патріотичне виховання розглядається як простір формування життєтворчого потенціалу особистості. Для забезпечення концептуальної чіткості дослідження важливо конкретизувати операційні індикатори ключових понять, що визначають зміст і логіку розгортання аналізу.

Життєтворчість у контексті виховного процесу інтерпретується як інтегральна властивість особистості, спрямована на самостійне формування життєвих смислів, цілей і стратегій, заснованих на культурних цінностях спільноти. Її операційними ознаками є: здатність до смислової рефлексії та самопізнання, сформованість внутрішньої моральної позиції, участь у соціально значущих ініціативах, готовність до активної самореалізації в складних суспільних умовах.

Екзистенційна відповідальність розуміється як здатність суб'єкта відповідально діяти в морально насичених ситуаціях, що потребують усвідомлення наслідків власних рішень. У межах дослідження вона проявляється через готовність особистості робити вибір на користь спільного блага, підтримувати інших, виявляти солідарність, а також критично оцінювати індивідуальні та колективні практики поведінки.

Культурне самоствердження означає процес усвідомленого прийняття й репрезентації власної культурної ідентичності, що реалізується у здатності зберігати й транслювати культурні коди, осмислювати історичний досвід та інтегрувати його у власну життєву траєкторію. Його індикаторами є: участь у культурних, мистецьких чи освітніх практиках, готовність обстоювати культурні цінності, уміння критично протистояти деструктивним впливам, зокрема інформаційним і пропагандистським.

Операціоналізація цих понять дає змогу окреслити національно-патріотичне виховання як динамічний простір формування зрілої, морально відповідальної і культурно самоусвідомленої особистості. Саме через ці параметри стає можливим подальший аналіз його освітнього, соціального та ціннісного змісту.

Виклад основного матеріалу. У сучасному філософсько-освітньому дискурсі національно-патріотичне виховання дедалі частіше осмислюється не лише як система ідеологічних чи політичних впливів, а і як простір життєтворчості особистості – процес формування здатності людини жити, діяти та самореалізовуватися в координатах культурних і духовних цінностей свого народу. Патріотизм у такому розумінні постає не як «зовнішній обов'язок громадянина перед державою», а як «внутрішня етична установка, що вкорінена в досвіді ідентичності, пам'яті та солідарності» (Ricoeur, 2004, p. 95). Саме тому життєтворчість можна тлумачити як екзистенційну та культурну практику, у якій патріотичне почуття стає формою духовної самореалізації.

За В. Франклом сенс життя людина не знаходить у зовнішніх умовах, а створює через «відповідь на виклики буття» (Frankl, 2006, p. 113). У контексті виховання це означає, що справжній патріотизм народжується з екзистенційного вибору – бути причетним до спільної історії, культури, до спільного болю й надії свого народу. Саме така позиція формує духовну стійкість і «вміння залишатися людиною в межових ситуаціях» (Frankl, 2006, p. 156).

Філософсько-антропологічні засади життєтворчості виявляються через концепт людини як істоти, що постійно створює власне буття. М. Бубер (1995, p. 62) підкреслює, що особистість формується в діалозі, у взаємовідносинах «Я – Ти», а тому патріотизм не може бути нав'язаний ззовні – він народжується в процесі співбуття, у «визнанні іншого як рівного й гідного участі в спільному світі». П. Рікер (2004, p. 95) у цьому сенсі розвиває ідею «наративної ідентичності», згідно з якою людина пізнає себе через історії, що її оточують, – національні міфи, культурні символи, мову. Отже, патріотичне виховання є не лише передаванням історичних знань, а й процесом саморозуміння, у якому індивід інтегрує власний досвід у колективну пам'ять.

У педагогічній думці XX–XXI століть національно-патріотичне виховання дедалі частіше розглядається як цілісний процес духовно-культурного становлення людини. Дж. Дьюї (2011, p. 89) визначав освіту як соціальний досвід, у якому індивід «не лише здобуває знання, а й проживає життя в мініатюрі спільноти». Його концепція освіти як «демократичної участі» створює основу для розуміння патріотизму як діяльної солідарності, що виховується через практику співпраці, спільної дії, проєктної взаємодії. У цьому сенсі освітній простір стає простором життєтворчості – середовищем, у якому особистість навчається не лише мислити, а й діяти відповідно до етичних та громадянських орієнтирів.

П. Фрейре (2000, p. 72) у «Педагогіці пригноблених» наголошує, що справжня освіта – це «вихід людини з мовчання у діалог», коли вона починає усвідомлювати власну відповідальність за світ. Освіта як «практика свободи» має допомогти особистості не пристосовуватися до соціальних структур, а творчо їх переосмислювати. У контексті патріотичного виховання це означає формування здатності до критичного мислення, до любові, що не перетворюється на фанатизм, і до відданості своїй культурі без приниження інших.

Сучасні гуманістичні концепції освіти підкреслюють, що цінність патріотизму полягає не в зовнішній лояльності, а у внутрішній зрілості та здатності до емпатії. М. Нусбаум (2010, p. 45) зазначає: «Патріотизм, заснований на розумінні історії та здатності співчувати іншому, формує громадянина, який любить свою країну не сліпо, а свідомо». Український освітній простір у часи війни набуває особливої місії: він стає середовищем формування життєстійкості, національної гідності та гуманістичних цінностей. Г. Арендт (1978, p. 175) підкреслювала, що

освіта покликана «оновлювати світ через кожне нове покоління».

Життєтворчість у контексті патріотичного виховання передбачає подолання споживацького ставлення до Батьківщини. Це активна позиція, спрямована на реалізацію потенціалу людини в спільному добрі. Як зазначає Г. Бієста (2021, p. 19), «освіта не має лише пристосовувати людину до світу – вона покликана створювати можливості для зустрічі з реальністю, у якій формується відповідальність». Саме через зустріч з історією, традицією, культурою молодь навчається бачити у власному житті покликання до дії, що має суспільний сенс.

Філософсько-антропологічний вимір патріотизму розкриває проблему співвідношення особистого й колективного. П. Рікер (2004, p. 95) розрізняє «ідентичність як тотожність» та «ідентичність як самість»: перша ґрунтується на безперервності історії, друга – на здатності до саморефлексії та оновлення. У цьому сенсі патріотичне виховання має не лише підтримувати традицію, а й оновлювати її, відкриваючи простір для творчого переосмислення національного досвіду. Звідси випливає, що життєтворчість – це постійний процес узгодження спадковості та інноваційності, вірності й вільного самовиявлення.

В українському філософсько-педагогічному контексті національно-патріотичне виховання розглядається як засадничий чинник духовної безпеки суспільства (Кремень, 2018, с. 214).

Так, у сучасних умовах національно-патріотичне виховання не може бути редуковане до суто політичних наративів. Воно має філософсько-антропологічний зміст: є процесом формування суб'єктності, здатної до самотворення, етичного вибору й відповідальності за світ. Це життєтворчість, у якій особистість не лише засвоює національні цінності, а й творить їх наново у власному житті.

Патріотизм як форма життєтворчості долає дихотомію між індивідуальним і колективним, між особистою свободою та соціальним обов'язком. Він виявляється в конкретних діях – у готовності служити, творити, захищати, у здатності підтримувати інших (Nussbaum, 2010, p. 61).

У сучасному освітньому процесі національно-патріотичне виховання набуває конкретного втілення через різноманітні педагогічні практики, які сприяють формуванню життєтворчої позиції учнів і студентів. Ці практики реалізуються як у формальному, так й у позаформальному середовищі, забезпечуючи інтеграцію моральних, культурних і соціальних цінностей у повсякденну діяльність особистості.

1. *Шкільні практики національно-патріотичного виховання*. На рівні загальної середньої освіти успішними виявляються інтегровані уроки та проєкти, спрямовані на формування історичної пам'яті та культурної ідентичності. Наприклад, уроки з тематики «Моя історія у спільній історії України» поєднують дослідження локальної історії, усних історій родин учнів та аналіз культурних символів. У процесі виконання таких завдань учні розвивають життєтворчість**:** вони не лише засвоюють історичні факти, а й конструюють власні наративи, що інтегруються в колективну пам'ять класу. Аналогічно, проєкт «Мікроісторії громади» передбачає дослідження історій родин переселенців, військових та волонтерів, що дає змогу школярам відчути відповідальність за передавання культурного досвіду та розвиток емпатії – прояви екзистенційної відповідальності**.**

Іншим прикладом є мистецькі майстерні, як-от «Культура спротиву», де учні створюють плакати, комікси, відеоісторії, що відображають українські культурні та історичні традиції. Ця діяльність не тільки сприяє засвоєнню культурних кодів, а й дає змогу реалізувати культурне самоствердження, перетворюючи навчальний простір на середовище творчої самореалізації. Виконання таких проєктів формує активну громадянську позицію та вміння діяти в складних соціокультурних контекстах.

2. *Практики в закладах вищої освіти.* У вищих навчальних закладах національно-патріотичне виховання реалізується через студентські дослідницькі та волонтерські проєкти. Наприклад, студенти факультетів гуманітарного й соціально-політичного спрямування організовують семінари «Історія моєї громади», де збирають матеріали про культурну спадщину та локальні традиції. Такі ініціативи сприяють розвитку життєтворчості й формуванню екзистенційної відповідальності**,** оскільки учасники аналізують власну роль у культурному та громадському житті регіону.

Крім того, університетські курси з медіаграмотності та критичного мислення, інтегровані

з національно-патріотичними темами, допомагають студентам навчитися відрізняти достовірну інформацію від пропагандистських наративів. Це формує культурне самоствердження як здатність відстоювати національні цінності та гідність у суспільному дискурсі, не порушуючи принципів поваги до інших культур.

3. *Неформальні освітні практики.* Позашкільна освіта та молодіжні ініціативи стають потужним інструментом формування життєтворчої позиції. Молодіжні організації, скаутські рухи, літні школи патріотичного виховання та мистецькі лабораторії надають студентам і школярам можливість практично реалізувати принципи соціальної відповідальності та громадянської активності. Наприклад, волонтерські акції під час гуманітарних криз або участь у культурних фестивалях демонструють, як екзистенційна відповідальність та культурне самоствердження інтегруються в щоденні практики молоді.

Особливо важливим є використання діалогічних методів, запропонованих М. Бубером та П. Фрейре: обговорення моральних дилем, культурних виборів та історичних подій формує здатність до саморефлексії і морального вибору. Такий підхід демонструє, що патріотизм у сучасній освіті не зводиться до декларативної лояльності до держави, а реалізується через усвідомлену діяльність, творчу участь і соціальну солідарність.

Так, педагогічна практика підтверджує, що життєтворчість, екзистенційна відповідальність та культурне самоствердження є не лише теоретичними категоріями, а й конкретними компетенціями, що формуються у взаємодії особистості з освітнім і соціокультурним середовищем.

Висновки. Сучасне національно-патріотичне виховання розглядається як процес формування людини, здатної творити власне життя в контексті культури та духовних цінностей свого народу. Патріотизм у цьому розумінні – це внутрішня моральна установка, що виростає з усвідомлення своєї історії, ідентичності та солідарності з іншими, а не зовнішній обов'язок перед державою.

Справжнє патріотичне почуття формується через активну участь у спільному культурному та історичному житті народу, через усвідомлений вибір бути причетним до спільної долі, що створює духовну стійкість і здатність діяти навіть у складних ситуаціях. Діалогічний підхід М. Бубера та концепція наративної ідентичності П. Рікера показують, що особистість зростає і розвиває патріотизм через взаємодію з іншими людьми, історіями та культурними символами.

Отже, сучасне патріотичне виховання – це процес життєтворчості, де особистість не лише засвоює цінності, а й активно їх відтворює та оновлює у власному житті. Такий підхід поєднує традицію і новаторство, особисту ініціативу та колективну відповідальність, формуючи свідомого, духовно зрілого громадянина, здатного діяти на користь суспільства.

Список використаних джерел:

Arendt, H. (1978). The life of the mind. Harcourt. URL: https://openlibrary.org/books/OL4110449M/The_life_of_the_mind

Biesta, G. (2021). World centred education: A view for the present. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003009158

Buber, M. (1995). I and Thou. Scribner. URL: https://openlibrary.org/books/OL27932220M/I_and_Thou

Dewey, J. (2011). Democracy and education. Simon & Brown. URL: https://openlibrary.org/books/OL31961398M/Democracy_and_education

Fleming, T. (n.d.). Adult learning and experience of crises: Interrogating critical theory, democracy, and citizenship education. URL: https://www.tedfleming.net/doc/Fleming_Paper.pdf

Frankl, V. (2006). Man's search for meaning. Beacon Press.

Freire, P. (2000). Pedagogy of the oppressed. Continuum.

Hawi, D. R. (2024). A longitudinal analysis of cohort differences in nationalism. Journal of Personality and Social Psychology. Advance online publication. https://doi.org/10.1016/S0147-1767(24)00076-2

Hegel, G. W. F. (1991). Elements of the philosophy of right. Cambridge University Press.

Herder, J. G. (2002). Philosophical writings. Cambridge University Press.

Hu, Y., Zhang, H., Zhang, W., Li, Q., & Cui, G. (2024). The influence of gratitude on patriotism among college students: A cross-sectional and longitudinal study. Frontiers in Psychology, 15, Article 1278238. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1278238

Kant, I. (1996). The metaphysics of morals. Cambridge University Press.

Li, H., Ieong, M. U., Wong, K. L. L., Zhu, J., & Chen, C.-C. (2024). University students' concepts of nation in Mainland China, Hong Kong, and Macau: Patriotism or nationalism? Higher Education, 89(2), 553–569. https://doi.org/10.1007/s10734-024-01235-9

Ni, J., et al. (2024). The sources of national pride: Evidence from China and … Nations and Nationalism. Advance online publication. https://doi.org/10.1111/nana.13007

Nussbaum, M. (2010). Not for profit: Why democracy needs the humanities. Princeton University Press.

Ricoeur, P. (2004). Memory, history, forgetting. University of Chicago Press.

Sjøen, M. M., & Mattsson, C. (2023). Education, extremism and moral responsibility: Rethinking citizenship education. Journal of Moral Education, 52(1), 20–34. https://doi.org/10.1080/03057240.2021.1977959

Zhide, T., Saltanat, F., Almash, T., Sholpan, J., Guldana, T., & Gulzhiyan, J. (2022). Formation of students' values of patriotism through media technology. World Journal on Educational Technology: Current Issues, 14(3), 897–908. https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7328

Кремень, В. Г. (2018). Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Знання України.

References:

Arendt, H. (1978). The life of the mind. Harcourt. Retrieved from: https://openlibrary.org/books/OL4110449M/The_life_of_the_mind [in English].

Biesta, G. (2021). World centred education: A view for the present. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003009158 [in English].

Buber, M. (1995). I and Thou. Scribner. Retrieved from: https://openlibrary.org/books/OL27932220M/I_and_Thou [in English].

Dewey, J. (2011). Democracy and education. Simon & Brown. Retrieved from: https://openlibrary.org/books/OL31961398M/Democracy_and_education [in English].

Fleming, T. (n.d.). Adult learning and experience of crises: Interrogating critical theory, democracy, and citizenship education. Retrieved from: https://www.tedfleming.net/doc/Fleming_Paper.pdf [in English].

Frankl, V. (2006). Man's search for meaning. Beacon Press. [in English].

Freire, P. (2000). Pedagogy of the oppressed. Continuum. [in English].

Hawi, D. R. (2024). A longitudinal analysis of cohort differences in nationalism. Journal of Personality and Social Psychology. Advance online publication. https://doi.org/10.1016/S0147-1767(24)00076-2 [in English].

Hegel, G. W. F. (1991). Elements of the philosophy of right. Cambridge University Press. [in English].

Herder, J. G. (2002). Philosophical writings. Cambridge University Press. [in English].

Hu, Y., Zhang, H., Zhang, W., Li, Q., & Cui, G. (2024). The influence of gratitude on patriotism among college students: A cross-sectional and longitudinal study. Frontiers in Psychology, 15, Article 1278238. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1278238 [in English].

Kant, I. (1996). The metaphysics of morals. Cambridge University Press. [in English].

Li, H., Ieong, M. U., Wong, K. L. L., Zhu, J., & Chen, C.-C. (2024). University students' concepts of nation in Mainland China, Hong Kong, and Macau: Patriotism or nationalism? Higher Education, 89(2), 553–569. https://doi.org/10.1007/s10734-024-01235-9 [in English].

Ni, J., et al. (2024). The sources of national pride: Evidence from China and … Nations and Nationalism. Advance online publication. https://doi.org/10.1111/nana.13007 [in English].

Nussbaum, M. (2010). Not for profit: Why democracy needs the humanities. Princeton University Press. [in English].

Ricoeur, P. (2004). Memory, history, forgetting. University of Chicago Press. [in English].

Sjøen, M. M., & Mattsson, C. (2023). Education, extremism and moral responsibility: Rethinking citizenship education. Journal of Moral Education, 52(1), 20–34. https://doi.org/10.1080/03057240.2021.1977959 [in English].

Zhide, T., Saltanat, F., Almash, T., Sholpan, J., Guldana, T., & Gulzhiyan, J. (2022). Formation of students' values of patriotism through media technology. World Journal on Educational Technology: Current Issues, 14(3), 897–908. https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7328 [in English].

Kremen', V. H. (2018). Filosofiia liudynotsentryzmu v osvitn'omu prostori [Philosophy of human-centrism in the educational space]. Kyiv : Znannia Ukrainy [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 25.10.2025
Дата прийняття статті: 20.11.2025
Опубліковано: 26.12.2025